

Lietuvos meno kūrėjų asociacija

Visa siela, širdis ir laikas - mokiniams

2013-12-05

ŽURNALAS: Muzikos Barai

TEMA: Jubiliejus

AUTORIUS: Gerūta Griniūtė

DATA: 2013-12

Dramos ir operos spektaklių režisierius, aktorius, sceninio meistriškumo mokytojas Jonas Rimantas Vaitkevičius, šiemet švenčiantis garbingą 70-ąjį jubiliejų, yra apdovanotas daugybe talentų. Vienas didžiausių maestro sugebėjimų, pasak jo mokinių operos solistų soprano Nomedos Kazlauskaitės-Kazlaus ir tenoro Vaido Vyšniausko, yra pedagogo talentas ir gebėjimas atskleisti savo mokinį. „Mokytojas sudeda visą savo sielą, širdį ir laiką į mokinius“, – teigia N. Kazlauskaitė-Kazlaus.

Aktyvios kūrybinės veiklos ritmu gyvenantys operos solistai sako dar ir šiandien skambinantys mokytojui pasitarti įvairiais klausimais ir laiko mylimam maestro randantys visada. Vieną rudens popietę drauge su jais nuvykome į Kauną, kur savo jaukių namų duris maestro atvėrė kartu su žmona Julija. Pašnekesio metu N. Kazlauskaitė-Kazlaus ir V. Vyšniauskas su savo mokytoju dalinasi prisiminimais iš mokyklos, studijų laikotarpio, kalbėjosi apie šiandieninį kultūros pasaulį.

- Kaip jūs visi susipažinote?

Jonas Rimantas Vaitkevičius: Atitarnavęs lygiai penkiolika metų Kauno muzikiniame teatre, atėjau dirbti į Vilniaus baleto mokyklą. Ji veikė Mikalojaus Konstantino Čiurlionio menų gimnazijoje, kurioje tada mokėsi Nomeda. Tuo metu sceninio parengimo, sceninės kultūros pagrindų fakultatyvas ten buvo įsteigtas ir chorinio dirigavimo mokiniams, ir atlikėjams, ir muzikologams. Būtent dėl šios mokymo programos mes ir susitikome. Pamokos metu į mano klasę staiga įeina mergina su dviem draugėmis. „Mes susidomėjome scena, teatru, ar galėtume pas Jus papildomai lankyti šiuos užsiėmimus?“, – paklausė. Žiūriu: trys mišlingos merginos, trys gracijos. Visoms trims daviau po užduotį. Taip išėjo, kad kitas *išbrokijau*, o Nomeda liko.

Na, o Vaidas, pamenu, sugebėjo į koncertą ateiti valanda ir dvidešimt minučių vėliau... (*juokiasi*).

Vaidas Vyšniauskas: Metus mokiausi Kauno Juozo Gruodžio aukštesniojoje muzikos mokykloje (dabar – J. Gruodžio konservatorija). Tada apie mokslą galvojau visai kitaip. Pirmą pusmetį aktorinio meistriškumo pamokoje pasirodžiau gal tik keturis penkis kartus. Kai reikėjo gauti pažymį, atėjau pas Jus, dėstytoją, atsipalaidavęs, o Jūs manęs paklausėte: „Kaip tau atrodo, kokį pažymį turėčiau tau parašyti?“. Kiek pagalvojau ir sakau: „Na, penkiems aš netempiu, bet keturis parašyti galėtumėte“. O Jūs tada man atsakėte: „Aš keturiasdešimt metų dirbu, bet tokio *nachalo* dar nemačiau“ (*juokiasi*). Nuo tada ėmiau atsakingiau žiūrėti į aktorinį meistriškumą. Pamenu, kaip Ezopo pasakėčioje man buvo paskirtas ožis, kuris įkrito į šulinį, vaidmuo.

Po metų išvažiavau į Vilnių, įstojau į tuometinę konservatoriją, į parengiamąjį kursą, ir pajutau skirtumą tarp aktorinio meistriškumo pedagogų... Tada susiradau jus Vilniaus baleto mokykloje, ėmiau jums įkyrėti, lankyti pamokas. Leidote man dalyvauti pamokose aktyviu stebėtoju. Žiūrėjau, kaip dirbate su vaikais, o paskui, po kelių kartų, atsisukote ir tarėte: „Pažiūrėkime, vaikai, kaip vaidina konservatorijos studentas“. Suvaidinau tą patį ožį, kadangi per tuos metus J. Gruodžio konservatorijoje daugiau nieko nebuvome paruošę. Vaidinti ožį prieš vaikus... Man tai buvo tas pats, lyg kas nors būtų numovęs kelnes. Bet tada Jūs sutikote su manimi dirbti.

Vėliau atsivedžiau vieną mokinę ir Jūs mums skyrėte privačias pamokas. Už jas neimdavote nė vieno cento. Žingsnis po žingsnio atsivedžiau vis daugiau žmonių. Pamokos buvo aktyvios, ruošėme daug vaidmenų, o studentų grupei pasikalbėjus su konservatorijos vadovybe, Jūs, mokytoją, buvote priimtas dėstyti ir tenai. Taip konservatorijoje atsirado ritmika ir šokis. Man tai nebuvo nauja – gerai supratau, kad šios disciplinos yra svarbios. Pas Jus aktorinio meistriškumo mokiausi ketverius ar penkerius metus. Iš šono Jūsų pamokos gali pasirodyti nieko bendra su aktoriniu meistriškumu neturinčios, bet žinau, kad jos padėjo man svarbius scenos meno pamatus, kurie man ir šiandien tarnauja. Tai pakeitė požiūrį į vaidybą, į sceninę kūrybą.

- *Maestro, papasakokite plačiau apie savo veiklą teatre.*

J. R. V.: Nuo 1977 m., gavęs naują diplomą, buvau plačiai išskleidęs sparnus. Mane gundė naujos tobulėjimo perspektyvos, nauji horizontai pačiame paslaptiniausiame, žaviausiame, galingiausiame – muzikos teatre. Praktika Maskvos Didžiajame teatre, Vilniaus operos teatre, vėliau stažuotė Berlyno „Komische Oper“... Tačiau likimas lėmė Kauno muzikinį teatrą, kuriame aukso kalnus man žadėjo tiek teatro vadovybė, tiek kultūros ministerija. Sutikau tikėdamas, kad galiu dirbti bet kur, kur tik rasiu tinkamą dirvą savo idėjoms pasėti. Kita vertus, vyliausi, kad ilgai čia neužsibūsiu.

Darbas teatre man buvo kaip trečiasis universitetas. Atėjęs į teatrą radau aibę bėdų: jokios vadybos, nevienalytė trupė, vidiniai konfliktai, repertuaro problemos. Vyriausiasis dirigentas kreipė teatrą kostiumuoto koncerto link, o aš mačiau šį teatrą kaip sintetinį, šiuolaikiškai mąstantį, verčiantį žiūrovą gilintis į nūdienos problemas, teatrą, kuriame sugyventų visi žanrai. Tiesa, niekuomet nekilo mintis savo gyvenimą susieti tik su šiuo teatru. Be to, niekada nemokėjau gyventi šia diena, ir tai buvo didžiulis mano trūkumas ir klaida. Visą gyvenimą bėgau tik į ateitį, sustoti, pažvelgti į šią akimirką, pasidžiaugti nemokėjau, o ir nebuvo kada. Teatre buvau vienintelis

režisierius, privalėjęs „iškepti“ po 4-5 spektaklius per sezoną, be to, keistai atsakingas net už tai, kad tualetuose trūksta popieriaus, o stalių ceche – vinių...

Ir vis dėlto šiame teatre patyriau nemažai džiaugsmo akimirų. Nepamiršamas spektaklis „Pagramančio šnekučiai“, kuriame visa trupė, visas choras, baletas, orkestras šlovino grožį, šviesą, tikėjimą, velykinį atgimimą, kai atrodė, kad visas teatras spinduliuoja brolybe, meile. Kitas spektaklis buvo V. Šebalino opera „Užsispyrėlės sutramdymas“ (pagal V. Šekspyra), kuriame kerėjo solistų Danutės Dirginčiūtės, o ypač Juozo Malikonio drąsa ir pasiryžimas, nepaisant rizikos pakenkti balsui, įvykdyti tais laikais per drąsų, ekscentrišką režisūrinį operos sprendimą. Vėliau didžiulė sėkmė lydėjo didelių pastangų kainavusį B. Britteno operos „Albertas Heringas“, pastatymą. Repetavome teatro remonto sąlygomis, fojė, kai akompanimentą gožė pneumatinių gražtų burzgimas, virš galvų byrėjo tinkas, kvėpavimą spazmavo dulkių debesys...

Toliau buvo pirmasis pripažinimas Lietuvos mastu – B. Britteno žaidybinės operos „Statykite operą arba Mažasis Kaminkrėtys“ sėkmė festivalyje „Teatrai – vaikams“, kuriame rungėmės su Vilniaus operos ir šalies dramos teatrais. Ir laimėjome visus diplomus – pradėdami darbu su vaikais, režisūra, muzikine dalimi ir scenografija. Šiame pastatyme išryškėjo dirigento S. Čepinskio ir mano meninio skonio suartėjimas, tad mudu užsidegėme idėja pastatyti dar keturias šiuolaikines operas vaikams ir su vaikais. Tai A. Britteno „Auksinė pražūtis“, G. C. Menotti „Pagalbos, globuliečiai!“, B. Kutavičiaus „Kaulo senis ant geležinio kalno“ ir A. Chagagortiano „Ausinė kepurė“. Vėliau netikėtai Vilniaus operos teatras pasiūlė statyti originalią J. Juzeliūno operą „Sukilėliai“ (dirigentas J. Aleksa), ji sąjunginėje apžiūroje pelnė III laipsnio diplomą.

Visus drąsiausius mano kūrybinius sumanymus – o dažniausiai tai būdavo pirmi pastatymai Lietuvoje – karštai remdavo ir be galo kūrybiškai įgyvendindavo nuostabūs dainuojantys aktoriai, dabar teatro veteranai Jonė Ragaišytė, Danutė Dirginčiūtė, Juozas Malikonis, Gediminas Šmitas, Eduardas Gutauskas, Pranas Petryša, Marytė Žilionytė, Kristina Krukauskaitė, Aldona Mikšytė, Eleonora Kliučitė, Gerutė Stračkaitytė ir kiti, teatleidžia tie, kurių nepaminėjau. Su didžiule meile ir dėkingumu lenkiusi jiems.

Mane visuomet traukė taurus, poetinis, šiuolaikiškai mąstantis teatras, karštai troškiau užmegzti tiesioginį gyvą kontaktą su žiūrovais. Stačiau įvairiausių žanrų ir stilių spektaklius – nuo muzikinės komedijos, burleskos, grotesko iki rimtos operos. Tačiau labiausiai svajojau, kad teatras taptų tikėjimo šaltiniu, kad jo scenoje atsirastų žmogus, vertas vadintis herojumi, ir priverstų susimąstyti apie svarbiausias mūsų esaties, mūsų gyvenimo problemomis.

Teatras – kolektyvinis menas, bet režisieriaus asmenybė lemia teatro veidą. Režisierius privalo mokėti mobilizuoti ir sujungti didžiulio kolektyvo kūrybines pastangas sprendžiant iškilus meninius uždavinius. Labai svarbu bendraminčių kolektyvas, kurį vienija idėjinė estetinė programa.

Režisierius į teatrą ateina ir iš jo išeina. Tai natūralus procesas, kurį lemia įvairiausi faktoriai. Kartais laiku išeiti naudinga. Kai pajunti, kad tame kolektyve nieko produktyvaus nebegalėsi nuveikti, tuomet geriau pasitraukti.

- O kaip šiandien, dirbant pedagoginį darbą, Jums sekasi perduoti savo patirtį ir žinias jauniems žmonėms?

J. R. V.: Mane žavi pedagoginis darbas. Kasmet į mano studiją ateina vis nauji žmonės, naujos potencialios kūrybinės asmenybės, atsinešančios laiko aromata, naujos kartos mąstymą, viltis, siekius ir tyro grožio pajautą. Man labai svarbu nuo pat pirmųjų susitikimų ugdyti būsimojo aktorius etinį-dorovinį pradą, kad jo meninė kūryba sietųsi tik su tauriais siekiais. Labai svarbu nuolat ugdyti išskirtinį jautrumą tiek gyvenime, tiek ir scenoje vertinant aplinkybes, įvykius, pasitelkiant asmeninį įvykių supratimą. Šiandien pasikeitė aktorinio darbo metodologija. Ji reikalauja scenoje aktyvaus, tiesioginio išgyvenimo, jo intensyvumo ir platumos. Aktoriaus ugdymo procesą suvokiū kaip laipsnišką transformaciją.

- Kas Jums yra teatras?

J. R. V.: Mano įsitikinimu, teatras turi tarnauti kaip katedra, kaip gyvenimo mokykla. Jo aistringa scena skirta žmogaus dvasinam tyrumui ir doroviniam pakilumui apdainuoti. Teatras turi siekti ne horizontalės, bet vertikalės, t. y. vesti žmogaus mintį gelmėn ir tuo pat metu aukštyn. Nūdienos teatras privalo maištauti prieš komercinį, miesčionišką gyvenimo dvoką iškeldamas grožio kultą, taurų, šventišką teatrališkumą ir optimistinę svajonę. Savo gyvenimą visada suvokiau kaip nenuilstamą kūrybą, atsidavimą jai. O meną – kaip vieną iš sakraliausių savo kūrybinio pasireiškimo formų.

Dabar, artėdamas prie savo gyvenimo finišo, galiu pasakyti, kad scenos menininkas visų pirma turi būti turtingos dvasios asmenybė. O tai pasiekti galima tik einant nuolatinio minties „minkymo“, proto pratybų, psichofizinių treniruočių ir meninės tiesos paieškų keliu. Menininkas turi būti giliai tikintis ir praktikuojantis. Tik tuomet išmedituoto proto ir tyrų jausmų pastangomis scenoje galima patirti dvasingos, šventiškos puotos atmosferą, tik tada mūsų menas gali švelninti žmonių elgesį, minkštinti širdis ir skaistinti mintis. Juk teatras ir buvo sumanytas kaip religija, kaip šventovė, kur žmogus galėtų atverti savo širdį, pasisemti dvasinių jėgų, pasimokyti iš kitų žmonių gyvenimų. Ir kolei bus gyva žmonija, teatras bus nuolat šalia kaip artimiausias patarėjas, bičiulis ir mokytojas. Bet kad jis toks būtų, reikalingi šio sakralaus instituto žyniai.

- Gerbiamieji Nomedai ir Vaidai, ar pavadintumėte savo susitikimą su maestro laimingu atsitiktinumu, lėmusiu tolesnį jūsų profesinį tobulėjimą?

V. V.: Taip, nes tuo metu aš operoje dar nė nebuvo apsilankęs ir negalvojau apie operos solisto karjerą. Tiesiog nenorėjau būti savamokslis. Mano nuomone, maestro, kaip specialistas, yra deramai neįvertinta asmenybė, nors jis jau daug metų dirba pedagoginį darbą.

N. K-K: Tikrai taip. Aš manau, kad mokytojai į gyvenimą ateina tada, kai esi pasiruošęs juos priimti. Tada aš buvau labai jauna, tyra, atvira naujiems dalykams. Mokiausi M. K. Čiurlionio menų gimnazijoje, kurioje atmosfera buvo ypač meniška. Nuo ryto iki vakaro gyvenome menu, muzika, man norėjosi save geriau pažinti ir išreikšti. Atsitiktinumas, kad jau menų mokykloje buvo galima lankyti fakultatyvą. Vėliau, konservatorijoje, Vaidas mane už pakarpos atvedė pas maestro. Tai buvo

didžiulis įvykis, aš laukdavau tų pamokų su džiaugsmu.

Maestro yra didysis provokatorius. Jis yra sielų atradėjas, geba atskleisti žmogaus vidų. Labai nedaug pedagogų turi tokį talentą, o maestro R. Vaitkevičius yra vienas iš jų. Mažai jaunų atlikėjų atlaikė maestro vidinę jėgą. Jam nereikalinga šlovė, pripažinimas, puikybė. Žinoma, šiais laikais gyvename reklamos kupiname pasaulyje, abu su Vaidu suvokiame tą šiuolaikiškumą. Tačiau maestro yra tos tikrosios, senosios kartos atstovas, jis yra visiškai atsidavęs savo darbui ir negalvoja apie nieką kita.

Šiandien ypač džiaugiuosi, kad mes galime skambiai paminėti maestro jubiliejų. Tai, drįstu teigti, yra viena ryškiausių asmenybių lietuvių režisūros pasaulyje. Žaviuosi jo noru išlikti tyloje, atskleisti savo mokinį, o per mokinį – meną. Jis visiems mokiniams kartodavo Konstantino Stanislavskio frazę „Mylėkite meną savyje, o ne save mene“, tai juk ir yra esmė. Visos jo pamokos – įvykis. Juk labai svarbu žinoti istorines ištakas, skaityti, remtis literatūriniu pagrindu. Maestro mokėdavo taip išprovokuoti, kad sukeldavo pačių įvairiausių reakcijų: ir pyktį, ir agresiją, ir neapykantą. O viso to tikslas – išlaisvinti mokinio vidinius sugebėjimus, kad šis pažintų savo ribas. Pagrindinis dalykas, kurį gavau – vidinis savęs pažinimas ir tobulinimas. Pamokų metu gaudavome tūkstančius formulių, kuriomis aš iki šiol naudojuosi įvairiausiose scenose. Džiugu, kad būdama ne Lietuvoje ir dirbdama su bet koku partneriu, esu stipri, nes turiu labai tvirtą pasirošimą. Tikiu tuo, ką darau. Čia nėra jokios mistikos, tai – konkretūs dalykai, kuriais mes, mokiniai, vadovaujamės.

Viskas, ką maestro mums sugebėjo perteikti, yra didelė vertybė. Tikiuosi, kad ir mes, vėliau būdami pedagogai, sugebėsime vokalo techniką dėstyti kitaip nei tie pedagogai, kurie tokio pasirošimo negavo. Vaidas teisus sakydamas, kad vien tik dainavimo nepakanka. Aktorinis meistriškumas nėra tik mizanscenos. Tai yra ir gebėjimas sujungti vokalą, žodžio pateikimą, visus niansus, detales.

V. V.: Tai buvo labai nuoseklus aktorinio meistriškumo mokymas. Buvo lavinama ne tik psichofizika, bet ir ugdomas teisingas požiūris į aktorinį meistriškumą operos mene. Ne kiekvienas režisierius moka atkurti partitūrą scenoje. Muzikoje yra užkoduoti tam tikri svarbūs dalykai. Iki šios dienos aš neturiu problemų įvairiausiuose spektakliuose. Pavyzdžiui, neseniai turėjau suvaidinti trubadūrą po penkerių metų pertraukos. Iki spektaklio buvo likusios kelios valandos, bet aktorinio meistriškumo pagrindai mane išgelbėjo.

- Ar teisinga būtų teigti, kad maestro pedagoginis talentas - viena svarbiausių jo dovanų?

V. V.: Taip, tai didžiausias maestro talentas. Turime daug visokių specialistų, režisierių, tačiau geras pedagogas – visai kas kita.

N. K.-K.: Maestro talentas – gebėjimas atskleisti mokinio gabumus, jis juos jaučia. Į mokinius sudeda visą savo sielą, širdį ir laiką. Laiko niekada negailėjo – ir naktį, ir dieną padės, patars. Aš jam skambindavau pasitarti dėl vieno ar kito vaidmens.

Pamokose labai svarbios buvo melodeklamacijos pratybos. Poeziją mes deklamuodavome muzikiniame fone, buvome mokomi pajauti kulminacijas, įvairius niansus. Operiniame tekste viskas yra taip pat: pagrindas muzikinis, bet solistas – vis

tiesk aukščiau viso to. Šioje srityje maestro mums davė itin daug. Mudu su Vaidu esame plepiai (*juokiasi*), tačiau maestro ugdė mūsų oratorinius gebėjimus. Kad pavyktų sklandžiai valandų valandas kalbėti, reikia pasiruošimo. Todėl esame labai dėkingi ir nuolankūs.

- Maestro, dabar žvelgiate į dvi labai ryškias Lietuvos kultūros pasaulio žvaigždes. Kaip jaučiatės, matydamas savo indėlį, atsispindintį šiuose žmonėse?

J. R.V.: Šiandien turbūt yra pati laimingiausia diena mano gyvenime. Šiandien suvokiau, kad su šiomis dviem asmenybėmis mes susitikome, susipažinome mano pedagoginio darbo žydėjimo laikotarpiu. Kad tai tos pačios kraujo grupės žmonės. Jie kaip ir aš – iš žvaigždžių. Nepaprastai dori, tyri, o svarbiausia – motyvuoti vaikai. Šiandien mokyklose kontingentas kitoks. Klausiu pirmo kurso mokinukų: „Kuo jūs norite tapti?“ Jie atsako: „Na, mes norime išmokti gražiai dainuoti.“ Klausiu toliau: „Savo malonumui ar pasauliui?“ Jie sutrinka. „Ką veiksime baigę J. Gruodžio konservatoriją?“ Atsakyti negali. „Apie ką jūs svajojate?“ Ir į šitą klausimą atsakyti negali. Vadinasi, ateina labai nemotyvuota karta.

Šitos dvi asmenybės buvo labai stipriai motyvuotos. Pamenu, Nomedą atėjo degančiom akimis: „Aš noriu pas Jus lankyti aktorinio meistriškumo pamokas!“. Atėjo Vaidas: „Mes norime, kad Jūs dėstytumėte mums aktorinį meistriškumą!“ Jie stengėsi, kad dėstyčiau Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje.

Toliau klausiu šiandieninių mokinių: „Jūs tikite stebuklais?“ Tyla. „Jūs gyvenime esate patyrę stebuklą?“ „Ne...“. Tai kaip ruošiatės tapti dainuojančiais aktoriais, jeigu jūmyse nėra tikėjimo? Jeigu nėra tikėjimo jokiais stebuklais? O juk netrukus aš iš jūsų pareikalausiu suvaidinti morką, Čipoliną, skalbimo mašiną. Kaip įeisis į sceninės išmonės, vaizduotės erdvę, jeigu neturite fantazijos? Jeigu gyvenime neturite iškilus idealo? Žiūriu į Vaidą: jis ieškojo profesijos, ieškojo savo idealo ir nuėjo dvasinio tobulėjimo keliu supratęs, kad šiandien neužtenka fizinio buvimo scenoje fakto. Didžiausia paslaptis – dainuojanti asmenybė, tas stebukladaris, dainuojantis žynys. Teatras juk ir buvo sumąstytas kaip sakralinis institutas, kaip maginis apeiginis žaidimas. Atlikėjai – tarsi žyniai, tarsi dvasininkai, kurie turi ką pasakyti pasauliui. O svarbiausia, kad šiandien mes privalome pasauliui pasakyti ką nors šviesaus, tauraus. Neturėtume rodyti gyvenimo tokio, koks jis yra, bet – koks turėtų būti. Svajojame apie tauresnį, subtilesnį žmogų. Gyvename XXI a., o kiekviename žingsnyje susiduriame su purvu...

Su šiais dviem žmonėmis mes gyvenime vienodai ieškujome idealo.

Kai buvau svečiuose pas Nomedą, atsitiktinai pastebėjau (jai to nesakiau) ant jos naktinio staliuko stovintį kryželį ir ikonėlę. Vadinasi, ją irgi kankina transcendentinis ilgesys. O pažiūrėjęs paskutinius mano vaikų, mano kūdikių, mano žvaigždžių darbus, aš matau aurą – jie spinduliuoja. Šiandien įvairios komisijos per televiziją vertina atlikėjus už techniką, už artistiškumą. Tačiau tai skamba materialiai. Aš pasakyčiau kitaip – reikėtų vertinti už dieviškumą. Šie du žmonės – dvasingos, stiprios, nepaprastai kūrybingos ir siekiančios tik aukštų tikslų asmenybės, dėl to jos šiandien skamba pasauliui, dėl to jos šiandien nepritampa mūsų teatre. Kaunas, Klaipėda

šiandien yra provincija. Vilnius jau taip pat tampa provincija... Bet nenoriu, kad mūsų pokalbis būtų negatyvus.

V. V.: Dabar visai kitas laikas. Šiandien labai nemadinga pasakyti, kad tarybiniais metais viskas buvo kitaip. Senuosiuose nespalvotuose filmuose matome teatrinį pradą, juose gyva aktorinio teatro samprata. Viena yra mokytis medicinos ir visai kas kita būti mediku iš didžiosios raidės. Visose srityse yra panašiai. Anksčiau žmonės aukodavosi dėl savo idėjos. Lygiai taip pat ir aktorinis meistriškumas anksčiau buvo šventas dalykas. Žmonės dirbdavo viename teatre, stengdavosi ne tik atlikti vaidmenį, bet ir kurti jį savo vidumi, pasauliui pasakyti ką nors svarbaus.

J. R. V.: Šiandien apie dorovinį pradą mes jau nebekalbame ir pagrindų nededame...

N. K.-K.: Mūsų mylimas maestro yra visiškai savo darbo fanatikas. Mudu su Vaidu irgi esame tokie patys. Pamenu, kai Vaidas dar buvo labai jaunas, pas mane buvo atvažiavę draugai italai. Vaidas perdavė nuotrauką ir gėlę, kad nuvežtų ant legendinio italų operos solisto Tita Ruffo kapo Romoje. Vaidui visada buvo svarbūs tie vidiniai ryšiai. Draugai man vėliau paskambino, kad perduočiau Vaidui, jog jie viską nuvežė paliko ant T. Ruffo kapo. Taigi, kaip maestro ir sako, – mes esame savo darbo fanatikai, ieškantys aukštų idealų, pirmiausia žiūrintys ne į kokius nors įvertinimus, pasiekimus, materialius dalykus, nors šiandien jie irgi svarbūs, bet į savo vidinį uždavinį. Kad išeitume į sceną ir spinduliuotume. Balsas viduje, jis geriausiai atspindi žmogaus sielą tiek aktoriniame, tiek operiniame mene. Nuostabu, kai išeini dainuoti ir jauti, kad viduje esi prikaupęs tiek informacijos ir scenoje gali spinduliuoti. Visą laiką jaučiu, kai vyksta tas dieviškas susijungimas su visata. Jaučiu, kad esu laidininkė, per mane eina tam tikra informacija, ji plaukia nežinia iš kur, net šiurpai eina kūnu. Tai didžiulė meilė, didžiulė dovana – ačiū Jums, maestro, už tai. Šiais laikais tai gauti ir už didžiulius pinigus nėra lengva.

V. V.: Čia net ne piniguose esmė. Tai – kitokie dalykai.

N. K.-K.: Maestro išmokė mus įveikti savo egoizmą, puikybę. Žmonės dažnai serga didybės manija, o mes žiūrėdavome į maestro ir galvodavome: kaip viskas čia dar neaišku... Ir tas kūrybinis procesas metai iš metų buvo įkvepiantis variklis. Aš su maestro tariusi iki šiol. Jis išmokė matyti save iš abiejų pozicijų – ir solisto, ir publikos.

J. R. V.: Mokytojas ir mokinys – kaip du susisiekiantys indai. Gaila, bet per ketverius metus akademijoje aš negaudavau jokių klausimų. Niekas jiems neįdomu, nesmalsu.

- O kaip jums atrodo, kodėl šiandien mokiniai nejaučia žinių alkio, nerodo užsidegimo?

J. R. V.: Antrame, trečiame kurse, kai mes pabendraujame, įvyksta lūžis. Nomeda ir Vaidas buvo pasiruošę atsiverti ir priimti iš pasaulio naują informaciją. Aš stengiausi atiduoti visą savo patirtį. Buvo nuostabus abipusis kūrybinis procesas. Su jais augau ir aš. Vaikai dabar kompiuteriniai, jiems niekas neįdomu. Jie nenori nieko įsiminti. Aš, žinoma, absoliutinu. Tačiau kai jie atsiveria, prasideda augimas.

- Kaip jums pavyksta atverti ir pažadinti tą kūrybinę žmogaus gyslelę?

J. R. V.: Aš nežinau. Tai yra intuicija, Dievo dovana. Svarbiausia, į kiekvieną žiūriu kaip į labai subtilų ir trapų instrumentą. Laikausi vieno principo: svarbiausia – nepakenkti. Aš tarsiu maišau aliejuką ir purkšteliu. Žinau, kad tai nepakenks. O jei padės – ačiū Dievui. Prie kiekvienos individualybės svarbu priesti subtiliai. Tai, kas tinka Nomedai, netiks kitiems. Nenoriu išmokyti amato, noriu atverti kūrybines erdves, kūrybiškumą. Neseniai užėjau į knygyną, žiūriu: „70 psichofizikos pratimų pradedančiajam aktoriui“. Perskaitai vadovėlį – ir tu jau aktorius? Taip aktoriumi tapti neišeina.

Mokinių turiu visoje Lietuvoje, jau ir užsienyje. Visuose muzikiniuose teatruose, net baleto kolektyvuose gausu mano mokinių, tarp jų ir ansamblio „Jaunoji Lietuva“ choristai, instrumentininkai. Būna ir mokinių iš didžiosios raidės.

V. V.: Čia tiktu Kristaus posakis: „Kas iškęs iki galo, tas bus išgelbėtas“. Buvo daug žadančių mokinių, bet kai kurie pasirinko kitą, ne aktoriaus gyvenimą. Tada būdavo svarbu siekti idealumo, įtikti pedagogui. Aišku, ne visos pamokos pavykdavo sklandžiai. Būdavo, kad stengiesi, bet neišeina...

J. R. V.: Pamenu, Vaidui kažkas neišeina, o aš tyčia jam – „Lauk!“. Kaip jis raudėjo... „Jūs manęs norite išsižadėti?“ Tos jo ašaros iki šios dienos man akyse...

- Vaidai, jūs kalbėjote apie idealą. Ar šiandien nebeliko pagarbos autoritetui?

V. V.: Taip. Autoritetą turi turėti tėvai, mokytojai, dvasininkai. Tada jie gali ugdyti asmenybę. Šiandien viskas yra sugriauta. Anksčiau mes sakydavome, kad posakis „proletarai, vienykitės!“ – velniška komunizmo ideologija. Bet šiandien visi einame į tą patį, tik iš kitos pusės. Geri tikslai gali iškrypti, gerais norais ir pragaras grįstas. Mes einame prieš gyvenimo dėsnius. Žmogus negali pats vienas savęs ištraukti. Sportininkas negali tapti čempionu iš knygų. Su švietimo sistema dabar liūdna. Beprasmiškas žinių, kaip ir daiktų, kaupimas. Svarbiausia, ne ką įsigyji, bet kuo tampa. Žinių kaupikai juk tampa kompiuteriniais zombiais. Labai svarbu turėti aukštesnę tikslą. Turi būti kas nors šventa. Ateis laikas, reikės garbingai atsisveikinti su scena, bet tai nereiškia, kad dėl to tampama mažiau vertingu žmogumi. Mano šiandieninė asmenybė yra suformuota mano mokytojų, dvasininkų, taip pat – mokytojo Vaitkevičius. Dėl to svarbu suprasti, jog gyvenimas už kulisų nesibaigia.

N. K.-K.: Norėčiau papildyti. Aš taip pat sėkmingai naudojuosi tam tikrais asmenybės atskleidimo principais. Ir trapumas, ir jautrumas yra ypač svarbūs mano santykiuose su dukra Odabella. Tą tikrai išmokau iš maestro Vaitkevičiaus. Štai kur nusitęsia keliai – į asmeninį gyvenimą, į santykį su vaiku.

J. R. V.: Žmogus turi būti atviras pasauliui, žmonėms, o pasaulis šiandien uždaras. Reikia gyvenime žmogiško bendravimo, pasitikėjimo kitu. Asmenybės ugdymas yra procesas, kuriame dalyvauja du žmonės.

- Maestro, kai pas Jus ateina talentingi žmonės, Jūs padedate atverti jų kūrybiškumą. O jei ateina žmogus, kuris dega noru mokytis, bet jam trūksta talento?..

J. R. V.: Privalai atiduoti visą savo meilę, tada įvyksta atsivėrimas. Žinoma, klausimas,

kiek tas žmogus bus reikalingas publikai, ar jis tiks scenai. Tačiau iki tam tikro lygio išugdyti žmogų galima, tai praverčia ir kitose gyvenimo srityse. Kai susidūriau su tam tikromis problemomis pedagoginiame darbe, atsirado joga, išmokau subtilaus meditacijos meno. Kaupiau žinias, tad dabar žinau daugiau, galiu suvokti, kas kiekvienam reikalinga. Šiandien jaučiuosi aštuoniolikos, nejaučiu septyniasdešimtmečio naštos. Skaudu, kad akademija mane išspyrė... Suprantu, kad galima veteraną išvartyti, bet būsimą pedagogą padarykite asistentu bent keletą metų prieš tai, nes jam reikia pasiruošti. Tai – atsakingas darbas.

- Nomedą, Vaidai, ko galėtumėte palinkėti mylimam pedagogui jo aštuonioliktojo septyniasdešimtmečio proga?

V. V.: Pirmiausia noriu palinkėti sveikatos, kuri mums visiems reikalinga, kol vaikstome šia žeme. Linkiu, kad nugyventumėte visas dienas, kurias Dievas Jums skyrė šioje žemėje, ir visada liktumėte toks kūrybingas, gyvybingas, nenustotumėte tikėti aukštesniais idealais iki paskutinio savo atodūsiu.

N. K.-K.: O aš, maestro, noriu Jums palinkėti būti kartu. Žinau, kad taip ir bus, todėl dėkoju Jums už tai iš anksto. Skleiskite savo meilę visiems: mokiniams, aplinkai, neužmirškite, kad mes su Vaidu esame tie ištikimiausi ir nuolankiausi mokiniai, kurie visada pas Jus grįš.

J. R. V.: O aš noriu jums pasakyti: būkite tokie, kokie esate, toliau aukite. Ir matykimės dažniau.

Dešimt metai, kai pažįstu Rimantą Vaitkevičių – aktorių, režisierių, pedagogą. Nuo atsitiktinio susitikimo 2004 m. Šlapelių muziejuje prasidėjo vaisinga kūrybinė draugystė, kurios šaltinis – Poezija ir Pedagogika.

Ne vieną ir ne du mano kūrybos vakarus Rimantas organizavo, režisavo ir dalyvavo juose kaip skaitovas. Jo rūpesčiu išleista keletas kompaktinių plokštelių, kur jis ir režisierius, ir skaitovas.

Nuoširdus bendravimas aptariant projektus, dalinantis patirtimi, keičiantis nuomonėmis įvairiais dvasinių vertybių puoselėjimo klausimais leidžia sakyti, kad Rimantas – gausiai Dangaus apdovanotas ne vienu talentu: žodis, gestas, šokis, daina, giesmė. Ir visa, ko tik jis imasi, – ar tai būtų Tagorės, Baltrušaičio, Balmonto, Putino poezija, Šventojo Rašto skaitymai, literatūrinė-muzikinė kompozicija ar monospektaklis „Tschurlianis... Rex“, Šatrijos Raganos minėjimo scenarijaus rašymas ir jo įkūnijimas, pasakos vaikams sekimas scenoje ir radijo bangomis, ar pamoka studentams, paskaita visuomenei – visa giliai apmąstyta, išjausta ir subtiliai, meistriškai, originaliai, išradingai išreikšta. Iš širdies į širdį. Rimanto spalvingas, raiškus, sodrus, gaivus, švelnus, įtaigus balsas, grakštūs judesiai, elegantiška laikysena, išraiškingas veidas, spinduliuojantis žvilgsnis žadino ir žadina, jaudino ir jaudina, kėlė ir kelia žiūrovo, klausytojo, mokinio širdį aukštyn – į dvasios, gėrio ir grožio pasaulius. Po monospektaklio „Tschurlianis... Rex“ vėlų vakare suskambo telefonas iš Druskininkų. Sujaudintu balsu prakalbo giminaitė: „Negaliu tau nepaskambinti. Po spektaklio lėčiau namo kaip ant žirgo! Esu taip pakylėta, taip

sujaudinta, lyg kas būtų perkėlęs mane į kitą, į gražesnę, geresnę pasaulį! Ačiū tam Vaitkevičiui.“

Ir aš sakau „ačiū“ Vaitkevičiui už žmoniškumą, taurumą, jautrumą, dvasios aristokratiškumą, už mokėjimą klausytis pašnekovo ir jį išgirsti, už sugebėjimą kitame išvelgti ką nors gero, gražaus, nekasdieniško ir tuo nuoširdžiai pasidžiaugti.

Buvau liudininkė, kaip vidinė šviesa, kūrybos džiaugsmas lydi jo darbus, žingsnius, nesavanaudišką tarnavimą Gėriui ir Grožiui,

Bendravimas leido suvokti, kad tauraus ir prasmingo Rimanto gyvenimo, jo įvairiomis formomis besireiškiančios, visomis vaivorykštės spalvomis žėrinčios kūrybos pamatas ir versmė – pilna meilės žemei ir dangui, jautriausiai atsiliepianti net į menkiausią gėrio ir grožio virptelėjimą širdis. Ryšys su aukštuoju pasauliu.

Savo dvasios lobiais Rimantas Vaitkevičius dosniai dalinasi nelaukdamas nei atlygio, nei padėkos. Kaip saulė.

poetė

Stasė Dzenuškaitė